

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи

Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ

доктори илмҳои педагогӣ, профессор

Сафарзода М.В.

« 14 » 2026 с.

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба диссертатсияи Маҳмадзод Фирӯз Маҳмад дар мавзуи «Равандҳои геополитикӣ ва таъсири онҳо ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ» барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050200 - Сиёсатшиносӣ (6D050204 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ)

Мутобиқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Қори диссертатсионии Маҳмадзод Фирӯз Маҳмад дар мавзуи «Равандҳои геополитикӣ ва таъсири онҳо ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ» аз ҷиҳати мазмун, мақсаду вазифаҳо, объекти таҳқиқ, масъалаҳои баррасишаванда ва натиҷаҳои бадастомада ба шиносномаи ихтисоси 6D050200 – Сиёсатшиносӣ (6D050204 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ) мутобиқат менамояд. Дар диссертатсия асосҳои назариявӣю концептуалии равандҳои геополитикӣ, таъсири ҷаҳонишавӣ ба давлатҳои миллӣ, манфиатҳои геополитикии акторҳои хориҷӣ дар Осиёи Марказӣ, хусусиятҳои равандҳои минтақавӣ, масъалаҳои таъмини амнияти минтақавӣ ва дурнамои рушди кишварҳои минтақа мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд. Масъалаҳои мазкур ба банди 5-уми шиносномаи ихтисос «Геополитикаи омилҳои геополитикии рушди ҷаҳонӣ» ва «Омилҳои минтақавии глобалистикаи муосир» алоқамандии бевосита доранд.

Ҳамзамон, таҳлили фаъолияти акторҳои хориҷӣ, арзёбии таъсири онҳо ба вазъи сиёсӣ ва амнияти Осиёи Марказӣ, инчунин муайян намудани нақшу мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар таъмини амнияти минтақавӣ ба муқаррароти банди 8-уми шиносномаи ихтисос «Фаъолияти хориҷии субъектҳои муносибатҳои байналхалқӣ дар соҳаи амнияти миллӣ, минтақавӣ ва глобалӣ» мувофиқат мекунад.

Мубрамияти мавзуи таҳқиқоти диссертатсионии доктарабӣ дараҷаи илмӣ дар он зоҳир мегардад, ки дар шароити тағйирёбии босуръати низоми муносибатҳои байналмилалӣ, ташаккули тартиботи ҷаҳонии бисёрқутба ва афзоиши рақобат миёни марказҳои қудрат омӯзиши равандҳои геополитикӣ аҳамияти махсус пайдо менамояд. Ин равандҳо ба самтҳои сиёсати хориҷӣ, вазъи амниятӣ, рушди иқтисодӣ, устувории низомҳои сиёсӣ ва муносибатҳои байнидавлатӣ таъсири назаррас мерасонанд. Аз ин рӯ, муайян намудани

хусусият ва самтҳои таъсири онҳо ба минтақаҳои аз ҷиҳати стратегӣ муҳим яке аз масъалаҳои мубрами илмҳои сиёсӣ ба ҳисоб меравад.

Осиёи Марказӣ бо назардошти мавқеи ҷуғрофӣ, захираҳои табиӣ, имкониятҳои энергетикӣ ва иқтисодии нақлиётҳои транзитии худ дар низоми муносири геополитикӣ ҷойгоҳи хос дорад. Минтақа дар ҷорроҳаи масирҳои муҳимми иқтисодӣ ва коммуникатсионӣ қарор дошта, ба доираи манфиатҳои акторҳои гуногуни байналмилалӣ ворид гардидааст. Афзоиши таваҷҷуҳи беруна, дар баробари фароҳам овардани имкониятҳои нави сармоягузорӣ ва ҳамкорӣ, метавонад рақобати геополитикӣ, вобастагии иқтисодӣ ва фишор ба равандҳои интиҳоби самтҳои сиёсати хориҷии давлатҳои минтақаро тақвият бахшад.

Мубрамияти мавзӯ ҳамчунин аз хусусияти гуногунҷанбаи таъсири равандҳои геополитикии муосир ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ бармеояд. Аз як ҷониб, ин равандҳо барои густариши ҳамкориҳои иқтисодӣ, татбиқи тархҳои инфрасохторӣ, рушди робитаҳои байналмилалӣ ва ворид намудани технологияҳои муосир имконият фароҳам меоранд. Аз ҷониби дигар, рақобати манфиатҳои акторҳои хориҷӣ, маҳдудиятҳои иқтисодӣ, ноустувории низоми байналмилалӣ ва вобастагии афзоианда аз шарикони беруна метавонанд ба соҳибхитӣ, амнияти миллӣ ва суботи сиёсии кишварҳои минтақа таъсири номатлуб расонанд. Дар чунин шароит пешбурди сиёсати хориҷии мутавозин ва таъмини ҳифзи манфиатҳои миллӣ аҳаммияти хосса пайдо менамояд.

Мубрамияти таҳқиқотро мавҷудияти таҳдиду хатарҳои минтақавӣ ва фаромиллӣ низ тақвият мебахшад. Терроризм, экстремизм, гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир, ҷинояткориҳои муташаккил, таҳдидҳои киберӣ, масъалаҳои сарҳадӣ ва обу энергетика, инчунин ноустувории вазъ дар минтақаҳои ҳамсоя метавонанд ба амният ва суботи сиёсии Осиёи Марказӣ таъсири манфӣ расонанд. Пешгирӣ ва коҳиш додани таъсири чунин таҳдидҳо тақвияти ҳамкориҳои байнидавлатӣ, ҳамоҳангсозии тадбирҳои амниятӣ, рушди механизмҳои огоҳкунии барвақтӣ ва истифодаи самараноки имкониятҳои созмонҳои минтақавиро тақозо менамояд. Дар баробари ин, ҷаҳонишавӣ ба рушди давлатҳои миллӣ таъсири мураккабу дуҷониба мерасонад. Тавсеаи ҷараёни иттилоот, сармоя, технология ва робитаҳои иқтисодӣ имкониятҳои нави рушдро ба вуҷуд меорад, аммо ҳамзамон масъалаҳои ҳифзи соҳибхитӣ, ҳувиати миллӣ, устувории иқтисодӣ ва амнияти иттилоотиро мубрам мегардонад. Давлатҳои Осиёи Марказӣ дар чунин шароит бояд байни иштирок дар равандҳои ҳамгироӣ ва ҳифзи мустақилияти сиёсӣ тавозуни муносибро таъмин намоянд.

Барои Ҷумҳурии Тоҷикистон омӯзиши масъалаи мазкур аҳаммияти махсус дорад. Мавқеи ҷуғрофии кишвар, таъсири таҳдидҳои фаромарзӣ, зарурати ҳифзи манфиатҳои миллӣ ва иштироқи фаъол дар таъмини амнияти минтақавӣ таҳлили амиқи равандҳои геополитикиро тақозо менамоянд. Муайян намудани тамоюлҳои асосии геополитикӣ ва арзёбии таъсири онҳо имкон медиҳад, ки роҳҳои таҳкими суботи сиёсӣ, рушди ҳамкориҳои минтақавӣ ва пешбурди сиёсати хориҷии мутавозин асоснок карда шаванд.

Ҳамин тарик, зарурати таҳлили ҳамаҷонибаи равандҳои геополитикӣ, муайян намудани таъсири онҳо ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ ва арзёбии дурнамои рушди минтақа мубрамияти мавзӯи диссертатсионии Маҳмадзод Фирӯз Маҳмадро асоснок менамояд.

Дарачаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаю пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд. Аз таҳлили мухтавои диссертатсияи доктарабар бар меояд, ки гузоришҳои илмӣ, хулосаҳо ва пешниҳодҳои муаллиф дар заминаи таҳлили назарияҳои классикию муосири геополитикӣ, равандҳои сиёсии минтақавӣ ва манфиатҳои акторҳои хориҷӣ дар Осиёи Марказӣ асоснок гардидаанд. Муаллиф аз асарҳои олимони ватанию хориҷӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, маводи илмӣ таҳлилӣ ва сарчашмаҳои иттилоотӣ истифода намуда, таъсири равандҳои геополитикиро ба вазъи сиёсии минтақа мавриди омӯзиш қарор додааст. Асоснокии натиҷаҳо тавассути пайвастанӣ таҳлили назариявӣ бо арзёбии воқеияти сиёсии Осиёи Марказӣ таъмин шудааст. Дар таҳқиқот хусусиятҳои равандҳои геополитикии муосир, таъсири ҷаҳонишавӣ ба давлатҳои миллӣ, манфиатҳои акторҳои хориҷӣ, таҳдидҳои фаромиллӣ ва механизмҳои таъмини амнияти минтақавӣ баррасӣ гардидаанд. Хулосаҳои бадастомада аз мухтавои бобу зербобҳо баромада, бо мақсаду вазифаҳои таҳқиқот робитаи мантиқӣ доранд.

Пешниҳодҳои амалии муаллиф ба ниҳодикунони сиёсати бисёрсамта, таҳкими ҳамгироии дохилиминтақавӣ, диверсификатсияи робитаҳои иқтисодӣ, рушди инфрасохтори фаромарзӣ ва тақвияти иқтидори кадрӣ равона шудаанд. Онҳо метавонанд дар ҷаҳонӣ мақомоти давлатӣ, марказҳои таҳлилӣ, муассисаҳои илмӣ ва сохторҳои марбут ба сиёсати хориҷӣ ва амнияти минтақавӣ истифода шаванд.

Навгонии илмӣ таҳқиқ ва саҳеҳии натиҷаҳои гирифташуда. Таҳлили мухтавои диссертатсияи Маҳмадзод Фирӯз Маҳмад нишон медиҳад, ки натиҷаҳои бадастомада дорои навгонии илмӣ буда, ҷанбаҳои назариявӣ, минтақавӣ ва амнияти равандҳои геополитикии муосирро фаро мегиранд. Навгонии илмӣ таҳқиқот, пеш аз ҳама, дар он ифода меёбад, ки хусусиятҳои равандҳои геополитикии муосир ва таъсири онҳо ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ дар доираи илмҳои сиёсии ватанӣ ба таври маҷмӯӣ мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Муаллиф таҳаввули назарияҳои геополитикиро аз марҳалаҳои классикӣ то равишҳои муосир баррасӣ намуда, дар заминаи он хусусиятҳои хоси равандҳои геополитикии замони муосирро муайян кардааст.

Ҷанбаи дигари навгонии диссертатсия аз таҳлили шаклҳои зоҳиршавии ҷаҳонишавӣ ва равандҳои геополитикӣ дар робита бо таъшикули давлатдорӣ миллии иборат мебошад. Дар ин замина таъсири равандҳои ҷаҳонӣ ба мавқеи давлатҳои миллии, ҳифзи соҳибхотӣ ва мутобикшавии онҳо ба муҳити тағйирёбандаи муносибатҳои байналмилалӣ аз дидгоҳи сиёсӣ асоснок карда шудааст. Инчунин, дар таҳқиқот манфиатҳои геополитикии акторҳои хориҷӣ дар Осиёи Марказӣ ба таври низомнок баррасӣ гардида, заминаҳои пайдоиши бархӯрди манфиатҳо ва равандҳои оштинопазир дар минтақа муайян шудаанд. Муаллиф хусусиятҳои равандҳои геополитикии минтақавиро

ошкор намуда, таъсири онҳоро ба вазъи сиёсӣ ва самтҳои рушди давлатҳои Осиёи Марказӣ арзёбӣ кардааст.

Яке аз ҷанбаҳои муҳимми навгониҳои илмӣ диссертатсия арзёбии механизмҳои таъмини амнияти минтақавӣ бо назардошти таҳдиду хатарҳои замони муосир мебошад. Дар ин замина дурнамои таҳкими вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ асоснок гардида, роҳҳои таҳкими ҳамкории минтақавӣ дар самти муқовимат ба хатарҳои мавҷуда муайян карда шудаанд. Ҳамзамон, муаллиф дурнамои рушди Осиёи Марказиро дар шароити тағйирпазирии вазъи геополитикии ҷаҳон мавриди арзёбӣ қарор дода, нақшу мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар таъмини амнияти минтақавӣ муайян намудааст.

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Натиҷаҳои кори диссертатсионии доктараи илмӣ Маҳмадзод Ф.М. дорои аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ буда, метавонанд дар таҳқиқоти геополитикӣ, банақшагирии стратегӣ, сиёсати хориҷӣ ва таъмини амнияти минтақавӣ мавриди истифода қарор гиранд.

Аҳаммияти илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои он барои тавсеаи тасаввуроти назариявӣ дар бораи равандҳои геополитикӣ, омилҳои таъсиррасон ба вазъи сиёсии минтақа ва рафтори давлатҳои Осиёи Марказӣ дар муҳити тағйирёбандаи байналмилалӣ мусоидат менамоянд. Маводи таҳқиқот метавонад ҳангоми омӯзиши моделҳои муносибати кишварҳои минтақа бо марказҳои қудрат ва таҳияи минбаъдаи масъалаҳои геополитикаи минтақавӣ истифода шавад.

Аҳаммияти амалии натиҷаҳои диссертатсия дар имконияти истифодаи онҳо барои баланд бардоштани самаранокии банақшагирии стратегӣ ва қабули қарорҳо дар соҳаҳои сиёсати хориҷӣ ва амнияти миллӣ зоҳир мегардад. Хулосаҳо ва тавсияҳои муаллиф метавонанд дар фаъолияти мақомоти давлатӣ, марказҳои таҳлилий ва доираи коршиносони соҳаи муносибатҳои байналмилалӣ ва таҳқиқоти геополитикӣ мавриди истифода қарор гиранд.

Аҳаммияти иқтисодии таҳқиқот бо пешниҳодҳои муаллиф оид ба диверсификатсияи робитаҳои иқтисодии хориҷӣ, коҳиш додани вобастагӣ аз доираи маҳдуди шарикон, рушди долонҳои алтернативии нақлиётӣ ва татбиқи лоиҳаҳои инфрасохтори фаромарзӣ алоқаманд мебошад. Истифодаи ин пешниҳодҳо метавонад ба ҷалби сармоягузорӣ, васеъ намудани бозорҳои тичоратӣ, беҳтар гардидани имкониятҳои транзитӣ ва таҳкими устувории иқтисодии давлатҳои минтақа мусоидат намояд.

Аҳаммияти иҷтимоии диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки татбиқи тавсияҳои пешниҳодшуда метавонад ба таҳкими суботи дохилӣ, рушди сармояи инсонӣ ва баланд бардоштани устувории ҷомеа дар муқобили таъсирҳои иттилоотӣ идеологии беруна мусоидат кунад. Пешниҳодҳо оид ба оморасозии кадрҳои соҳавӣ, рушди тафаккури интиқодӣ ва баланд бардоштани саводнокии иттилоотии шаҳрвандон барои коҳиш додани осебпазирии иҷтимоӣ ва таҳкими ҳувияти шаҳрвандӣ аҳаммият доранд.

Ҳамин тариқ, натиҷаҳои диссертатсия имконияти истифодаи илмӣ ва амалӣ дошта, татбиқи тавсияҳои он метавонад ба тақмили банақшагирии

сиёсати хориҷӣ, рушди робитаҳои иқтисодӣ, таҳкими амнияти минтақавӣ ва устувории иҷтимоии кишварҳои Осиёи Марказӣ мусоидат намояд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ. Бояд тазакур дод, ки кори диссертатсионии муаллиф бо пайдарҳамии таҳлил, фарогирии ҷанбаҳои асосии мавзӯ ва истифодаи методҳои илмӣ соҳавӣ эътимоднок гардидаанд. Масъалаҳои таҳқиқшаванда аз муайян намудани заминаҳои назариявӣ то баррасии вазъи муосир ва дурнамои рушди равандҳои геополитикӣ пайгирона омӯхта шудаанд. Дар раванди таҳқиқот методҳои таҳлили системавӣ, институтсионалӣ, сохторию функционалӣ, муқоисавӣ, таърихӣ, диалектикӣ, таҳлили геополитикӣ ва таҳлили равандҳои сиёсӣ истифода гардидаанд. Методҳои интихобшуда ба хусусияти мавзӯ ва ихтисоси илмӣ диссертатсия мувофиқ буда, барои омӯзиши ҳамаҷонибаи масъалаҳои гузошташуда заминаи зарурии методологӣ фароҳам овардаанд.

Дурустии натиҷаҳо тавассути муқоисаи мавқеъҳои назариявии гуногун, таҳлили бисёрҷанбаи равандҳои сиёсӣ ва ба назар гирифтани омилҳои дохилию берунӣ таъмин гардидааст. Муаллиф ҷанбаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, амниятӣ ва институтсионалии масъалаҳоро дар робитаи мутақобил баррасӣ намуда, аз арзёбии яқҷонибаи ҳодисаҳо ҳуддорӣ кардааст.

Асоснокии натиҷаҳо бо истифодаи маълумоти дар адабиёти илмӣ, санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, маводи иттилоотӣ ва таҳлиلى инъикосёфта таъмин гардидааст. Муқоисаи маълумоти сарчашмаҳои гуногун, риояи робитаи сабабию натиҷавӣ ва истифодаи мафҳумҳои соҳавӣ имкон додаанд, ки мулоҳизаҳои муаллиф бо далелҳои дахлдор тақвият ёбанд. Ҷамъбастҳои бобу зербобҳо бо ҳулосаҳои ниҳии диссертатсия ҳамоҳанг буда, натиҷаҳои таҳқиқотро метавон аз ҷиҳати илмӣ эътимоднок, дуруст ва асоснок арзёбӣ намуд.

Саҳми шахсии довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар иҷрои мустақилонаи марҳалаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ ифода меёбад. Довталаб ҷамъоварӣ ва коркарди сарчашмаҳои иттилоотӣ, омӯзишу гурӯҳбандии адабиёти илмӣ ватанию хориҷӣ, таҳлили санадҳои дахлдор ва мурағбатсозии маводи таҳқиқотиро мустақилона анҷом додааст. Инчунин, муаллиф равандҳои геополитикии муосир, тамоюлҳои ташаккул ва тағйирёбии онҳо, хусусиятҳои вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ ва омилҳои таъсиррасон ба онро мавриди омӯзиш қарор дода, натиҷаҳои ҳосилшударо ҷамъбаст намудааст. Муайян намудани самтҳои таҳқиқ, таҳияи сохтори диссертатсия, коркарди маводи илмӣ, ташаккули ҳулосаҳои муаллифӣ ва пешниҳоди тавсияҳо низ саҳми бевоситаи довталаб ба ҳисоб меравад.

Натиҷаҳои асосии таҳқиқот аз ҷониби муаллиф дар шакли мақолаҳои илмӣ ба нашр расида, нуктаҳои алоҳидаи он зимни маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ пешниҳод шудаанд. Интишорот ва маърузаҳои довталаб муҳтавои асосии диссертатсия ва натиҷаҳои таҳқиқоти анҷомдодаи ӯро инъикос менамоянд.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ аз рӯйи мавзӯи диссертатсия. Натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионии Маҳмадзод Фирӯз Маҳмад дар

интишороти илмий докталаб, аз ҷумла дар маҷаллаҳои илмий тақризшавандаи тавсиянамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба таъъ расидаанд. Нашри натиҷаҳои таҳқиқот ба талаботи бандҳои 34 ва 35-и «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 (бо тағйиру иловаҳо бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26.06.2023, №295) тасдиқ гардидааст, мутобиқат менамояд. Интишороти докталаб масъалаҳои асосии мавзӯи диссертатсияро фаро гирифта, натиҷаҳо ва хулосаҳои муҳимми таҳқиқотро инъикос меkunанд.

Арзёбии мазмуни диссертатсия. Диссертатсияи ба ҳимоя пешниҳодшаванда аз муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, се боб, шаш зербоб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёти истифодашуда ва номгӯи интишороти докталаб иборат мебошад. Сохтори диссертатсия ба мантиқи омӯзиши мавзӯ мувофиқ буда, масъалаҳо аз баррасии заминаҳои назариявӣ концептуалӣ то муайян намудани таъсири равандҳои геополитикӣ ва дурнамои рушди Осиёи Марказӣ пайдарҳам таҳқиқ гардидаанд.

Дар муқаддима ва қисми тавсифи умумии таҳқиқот мубрами мавзӯ, дараҷаи омӯзиши он, мақсаду вазифаҳо, объекту предмет, фарзияи таҳқиқот, асосҳои назариявӣ, навгонии илмӣ, нуктаҳои барои ҳимоя пешниҳодшаванда ва дигар унсурҳои зарурии таҳқиқоти диссертатсионӣ муайян карда шудаанд.

Боби якуми диссертатсия **«Ҷанбаҳои назариявӣ методологии таҳқиқи равандҳои геополитикӣ»** ном дошта, аз ду зербоб иборат мебошад. Дар ин боб заминаҳои пайдоиш ташаккули геополитика ва таъсири ҷаҳонишавӣ равандҳои геополитикӣ ба давлатҳои миллӣ мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд. Дар зербоби якуми боби якум *«Заминаҳои илмӣ концептуалии ташаккулёбии равандҳои геополитикӣ»* пайдоиш ва таҳаввули мафҳумҳои «ҷуғрофияи сиёсӣ» ва «геополитика» таҳқиқ гардидааст. Муаллиф ташаккули концепсияҳои геополитикиро дар се марҳала: давраи классикӣ, давраи Ҷанги сард ва марҳалаи баъди анҷоми рақобати байникутбӣ баррасӣ намудааст. Дар доираи зербоб назарияҳои марбут ба «Хартленд», «Римленд» ва неруи баҳрӣ, инчунин детерминизми ҷуғрофӣ, бисёркутбӣ, вобастагӣ, «неруи нарм», геополитикаи киберӣ ва ҷомеаи шабакавӣ мавриди таҳлил қарор гирифтаанд. Дар натиҷа, ташаккули равандҳои геополитикӣ дар робита бо назарияҳои илмӣ, воқеияти таърихӣ, сохтори фазоии ҷаҳон ва тағйирёбии муносибатҳои байналмилалӣ ҷамъбаст шудааст.

Дар зербоби дуюм - *«Таъсири ҷаҳонишавӣ ва равандҳои геополитикӣ ба ташаккули давлатҳои миллӣ»* моҳияти давлати миллӣ, марҳалаҳои ташаккули он ва таъсири ҷаҳонишавӣ ба соҳибхитиёрӣ, яқпорчагии ҳудудӣ ва ҳувияти фарҳангӣ баррасӣ гардидаанд. Муаллиф паҳлуҳои мусбат ва манфии ҷаҳонишавиро нишон дода, таъсири сохторҳои фаромиллӣ, вобастагии иқтисодӣ, муҳоҷират, таҳримҳо ва ҷангҳои иттилоотиро ба мавқеи давлатҳои миллӣ таҳлил намудааст. Дар идомаи зербоб масъалаҳои устувории ниҳодҳои давлатӣ, таҳкими ҳувияти миллӣ, диверсификатсияи

робитаҳои байналмилалӣ ва мутобиқшавии давлатҳо ба шароити низоми бисёркутба мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд.

Боби дуюм **«Акторҳои хориҷӣ ва таъсири онҳо ба вазъи геополитикии минтақаи Осиёи Марказӣ»** унвон дошта, дар он манфиатҳои акторҳои хориҷӣ ва таъсири равандҳои геополитикии минтақавӣ ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ таҳлил шудаанд. Дар зербоби якуми боби дуюм омилҳои ҷалби таваҷҷуҳи акторҳои беруна ба минтақа, аз ҷумла захираҳои энергетикӣ, иқтисодии транзитӣ ва мавқеи ҷуғрофии Осиёи Марказӣ баррасӣ гардидаанд. Муаллиф восиатаҳои иқтисодӣ, инфрасохторӣ, амниятӣ, институтсионалӣ ва фарҳангии таъсиррасонии акторҳои хориҷиро таҳлил намудааст. Дар ин замина, лоиҳаҳои сармоягузорӣ ва нақлиётӣ, механизмҳои ҳамгироии иқтисодӣ, ҳамкории ҳарбию техникӣ, барномаҳои амниятӣ ва истифодаи неруи нарм мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Ҳамчунин, хусусияти ҳамзамон рақобатӣ ва ҳамкории муносибатҳои акторҳои хориҷӣ, таъсири қарзу сармоягузорӣ ва вобастагии инфрасохторию тиҷоратӣ ба вазъи минтақа нишон дода шудааст.

Дар зербоби дуюми боби мазкур *«Таъсири равандҳои геополитикии минтақавӣ ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ»* унвон гирифта, дар он таъсири бухронҳои атрофи минтақа, ноустувории Афғонистон, таҳримҳои иқтисодӣ ва рақобати акторҳои беруна ба вазъи сиёсии кишварҳои Осиёи Марказӣ мавриди баррасӣ қарор дода шуда аст. Дар ин қисмат фаъолияти СХШ, СААД ва Иттиҳоди иқтисодии Авруосиё дар самтҳои амниятӣ ва иқтисодӣ таҳлил гардида, хусусиятҳои вазифавии онҳо нишон дода шудаанд. Муаллиф инчунин муносибати кишварҳои минтақа ба сиёсати бисёрсамта, масъалаҳои обу энергетика, долонҳои нақлиётӣ, амниятӣ иттилоотӣ, таҳдидҳои гибридӣ ва тақвияти иқтисодии институтсионалии давлатҳоро мавриди омӯзиш қарор додааст.

Боби сеюми диссертатсия **«Дурнамои таҳкими вазъи сиёсӣ ва геополитикӣ дар минтақаи Осиёи Марказӣ»** ном дошта, ба масъалаҳои таъмини амниятӣ минтақавӣ ва дурнамои рушди Осиёи Марказӣ дар шароити тағйирёбии вазъи геополитикии ҷаҳон бахшида шудааст. Дар зербоби якуми боби сеюм *«Таъмини амниятӣ минтақавӣ омилҳои муҳими таҳкими вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ»* робитаи ҳамгироии минтақавӣ бо таъмини амният ва суботи сиёсии минтақа баррасӣ гардидааст. Муаллиф амниятӣ минтақавиро дар робита бо амниятӣ сиёсӣ, иқтисодӣ, энергетикӣ, обӣ, экологӣ ва иттилоотӣ таҳлил намудааст. Дар ин замина таҳдидҳои терроризм, экстремизм, гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир, муҳоҷирати ғайриқонунӣ, таъсири идеологӣ ва ноустувории минтақаҳои ҳамсоя мавриди омӯзиш қарор гирифтаанд. Дар идомаи зербоб мавқеи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷиҳати амниятӣ, гидроэнергетикӣ, обӣ ва транзитӣ арзёбӣ шуда, аҳаммияти кишвар дар таъмини суботи Осиёи Марказӣ нишон дода шудааст.

Дар зербоби дуюми боби сеюм таъсири тағйироти низоми ҷаҳонӣ, таҳримҳо, рақобати марказҳои қудрат ва ташаккули муносибатҳои бисёркутба ба ояндаи минтақа баррасӣ гардидааст. Муаллиф рушди

дипломатияи бисёрсамта, диверсификатсияи иқтисодӣ, истифодаи долонҳои алтернативии нақлиётӣ, рушди инфрасохтори логистикӣ, технологияҳои рақамӣ ва энергияи сабزو мавриди таҳлил қарор додааст. Ҳамчунин, масъалаҳои идоракунии захираҳои обу энергетика, тақвияти ниҳодҳои давлатӣ, рушди сармояи инсонӣ, коҳиш додани вобастагии яктарафа ва густариши ҳамкориҳои минтақавӣ баррасӣ шудаанд.

Дар ҳулосаи диссертатсия натиҷаҳои асосии таҳқиқоти дар бобу зербобҳо анҷомёфта ҷамъбаст гардидаанд. Тавсияҳои пешниҳодшуда аз масъалаҳои таҳқиқшуда баромада, ба ниҳодикунони сиёсати бисёрсамта, таҳкими ҳамгирии дохилиминтақавӣ, диверсификатсияи робитаҳои иқтисодӣ ва рушди захираҳои инсонӣ равона шудаанд. Дар маҷмӯъ, бобҳо ва зербобҳои диссертатсия масъалаҳои пешбинишударо пайдарҳам фаро гирифта, муҳтавои онҳо ба мавзуи таҳқиқот мувофиқат менамояд.

Мутобиқати барасмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Баррасии сохтор ва тарзи барасмиятдарории диссертатсияи Маҳмадзод Фирӯз Маҳмад нишон медиҳад, ки он мутобиқи талаботи амалкунандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия гардидааст. Дар диссертатсия қисматҳои ҳатмии қори илмӣ, аз ҷумла муқаддима, тавсифи умумии таҳқиқот, бобу зербобҳо, ҳулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, рӯйхати адабиёти истифодашуда ва номгӯи интишороти довталаб ҷой дода шудаанд. Бобҳо ва зербобҳо бо тартиби муайян пешниҳод гардида, унвон ва пайдарҳамии онҳо дар мундариҷаи диссертатсия инъикос ёфтаанд. Истинодҳо ба сарчашмаҳои истифодашуда дар матн оварда шуда, рӯйхати адабиёт ва интишороти муаллиф дар қисмати алоҳида барасмият дароварда шудаанд. Тарзи ҷойгиркунии мавод, тақсимои сохтори матн ва шакли пешниҳоди натиҷаҳои таҳқиқот ба меъёрҳои муқарраргардидаи қорҳои диссертатсионӣ мувофиқат менамоянд. Ҳамчунин, автореферат муҳтавои асосӣ ва натиҷаҳои муҳимтарини диссертатсияро дар худ пурра инъикос мекунад.

Дар маҷмӯъ, диссертатсия ва автореферат бо риояи муқаррароти «Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводи илмӣ», ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, №493 тасдиқ гардидааст, таҳия карда шудааст.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Таҳассуси илмӣ довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ Маҳмадзод Фирӯз Маҳмад ба ихтисоси 6D050200 – Сиёсатшиносӣ (6D050204 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ) пурра мутобиқат менамояд. Мавзуи диссертатсия – «Равандҳои геополитикӣ ва таъсири онҳо ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ» ба масъалаҳои геополитикаи муосир, муносибатҳои байналмилалӣ, амнияти минтақавӣ ва рушди сиёсии Осиёи Марказӣ мансуб буда, ба самтҳои асосии таҳқиқотии ихтисоси мазкур ҷавобгӯ мебошад.

Норасоиҳо ва эродҳо. Бо вучуди арзёбии мусбати диссертатсия, дар кори таҳқиқотӣ баъзе норасоиҳо ба назар мерасанд, ки бартараф намудани онҳо метавонад ба такмили минбаъдаи таҳқиқот мусоидат намояд.

1) Довталаби дараҷаи илмӣ дар қисми мубрамияти мавзӯ ба нооромиҳои Ховари Миёна ва муноқишаҳои Эрон бо Исроилу ИМА ҳамчун омили таъсиррасон ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ ишора намудааст. Аммо таъсири ин равандҳо дар матни асосии диссертатсия ба таври мушаххас мавриди таҳлил қарор нагирифтааст. Баррасии муфассалтари масъалаи мазкур робитаи байни мубрамияти мавзӯ ва муҳтавои асосии таҳқиқотро тақвият мебахшид.

2) Дар зербоби дуҷуми боби якум таъсири мусбат ва манфии ҷаҳонишавӣ ба давлатҳои милли таҳлил шудааст. Гурӯҳбандии ин таъсирҳо аз рӯи ҷанбаҳои сиёсӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ метавонист ба низомнокии бештари таҳлил мусоидат намояд.

3) Дар зербоби 2.1 ба фаъолияти баъзе акторҳои хориҷӣ нисбат ба дигарон бештар таваҷҷуҳ зоҳир шудааст. Баррасии нисбатан мутавозини фаъолияти ҳамаи акторҳои мавриди омӯзиш ба мукаммалии таҳлил мусоидат мекард.

4) Дар баъзе қисматҳои диссертатсия ҳатогиҳои ҷудогонаи имлӣ, услубӣ ва техникӣ ба назар мерасанд. Бартараф намудани онҳо ҳангоми омода кардани монография мувофиқи мақсад аст.

Эроду пешниҳодҳои зикршуда хусусияти тавсиявӣ дошта, дар маҷмӯъ ба муҳтаво ва натиҷаҳои асосии диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд ва аҳаммияти назариявӣ амалии онро коҳиш намедиханд.

Хулосаи умумӣ оид ба диссертатсия. Диссертатсияи Маҳмадзод Фирӯз Маҳмад дар мавзӯи «Равандҳои геополитикӣ ва таъсири онҳо ба вазъи сиёсии Осиёи Марказӣ» таҳқиқоти илмии мустақилона ва анҷомёфта буда, барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050200 – Сиёсатшиносӣ (6D050204 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ) мувофиқ мебошад. Диссертатсия ба талаботи бандҳои 31 ва 33-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардида, бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, №295 ба он тағйиру иловаҳо ворид карда шудаанд, комилан мутобиқат менамояд.

Автореферати диссертатсия тибқи тартиби муқарраргардида таҳия шуда, муҳтавои асосӣ ва натиҷаҳои муҳимтарини таҳқиқотро инъикос менамояд. Муаллифи диссертатсия Маҳмадзод Фирӯз Маҳмад барои анҷом додани таҳқиқоти илмии мазкур сазовори дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D050200 – Сиёсатшиносӣ (6D050204 – Проблемаҳои сиёсии муносибатҳои байналмилалӣ, инкишофи глобалӣ ва минтақавӣ) дониста мешавад.

Тақризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76-79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, №267 тасдиқ гардида, бо қарори Ҳукумати

Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 июни соли 2023, №295 ба он тағйиру иловаҳо ворид карда шудаанд, таҳия ва пешниҳод гардидааст.

Тақриз аз ҷониби Изатов Умедҷон Хуршедович, номзади илмҳои таърих, дотсенти кафедраи сиёсатшиносии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ омода гардидааст.

Тақризи мазкур дар ҷаласаи ғайринавбатии кафедраи сиёсатшиносии Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ аз 10 сентябри соли 2026, протоколи № 2 муҳокима ва тасдиқ гардидааст.

Дар маҷлиси кафедра 12 нафар иштирок намуданд. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарafdор» – 12нафар, «муқобил» – нест, «бетараф» – нест.

Раиси ҷаласа:

мудирӣ кафедраи сиёсатшиносии
ДДК ба номи А. Рӯдакӣ,
номзади илмҳои сиёсӣ, дотсент

Муродова Г.Р.

Эксперт:

номзади илмҳои таърих,
дотсенти кафедраи сиёсатшиносии
ДДК ба номи А. Рӯдакӣ

Изатов У.Х.

Котиби маҷлис:

номзади илмҳои сиёсӣ,
дотсенти кафедраи сиёсатшиносии
ДДК ба номи А. Рӯдакӣ

Якубзода Ф.Н.

Имзои Муродова Г.Р., Изатов У.Х. ва
Якубзода Ф.Н., - ро тасдиқ менамоям:
Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои
махсуси ДДК ба номи А. Рӯдакӣ

Давлатзода М.А.

Суроғай муассисаи пешбар:

735360, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Кӯлоб; кӯчаи С. Сафаров 16.
Тел/Ғах:+992(833-22) 2-35-06
www.kgu.tj. E-mail: info@kgu.tj

«__10__» сентябри соли 2026